

OCENE - ZAPISKI - POROČILA - GRADIVO

SERGIO BONAZZA (1938–2021)

Dne 5. marca 2021 je v 81. letu starosti na Dunaju preminil Sergio Bonazza, zelo pomembna osebnost na področju mednarodne slovenistike ter eden najizvirnejših predstavnikov italijanske slavistike zadnjih desetletij.

Sergio Bonazza je bil rojen 26. oktobra 1938 v Dolini pri Trstu (it. San Dorligo della Valle), mestecu s pretežno slovenskim prebivalstvom. Bil je prvorojeni otrok v mešani družini: oče je bil Istran z italijanskim maternim jezikom, domačinka mama Cecilija Strain pa je bila Slovenka. Kot je znano, je zaradi velikih konfliktov in zgodovinskih preobratov 20. stoletja prav tržaško pokrajino in zamejstvo sploh zaznamovala skrajna napetost, ki se je od Sergiovega zgodnjega otroštva odražala tudi v osebni usodi in svetovnem nazoru bodočega slavista. Njegov oče, čeprav pripadnik italijansko govoreče skupnosti, se je med vojno pridružil jugoslovanskim partizanom, na kar je bil sin prav posebno ponosen. V Dolini sami so se takrat (podobno kot v drugih krajih na tem območju) v le nekaj letih zvrstile različne oblasti: od fašistične, raznarodovalne Kraljevine Italije do OF, vse do časa, ko je mestece s Trstom vred pripadlo t. i. conì A, ki so jo od 1945 do 1953 začasno upravljale britanske zavezniške sile. V sklopu te cone je Dolina leta 1947 (tudi tokrat skupaj s Trstom) postala del Svobodnega tržaškega ozemlja (STO) (Gon 2004). Prva leta Sergiovega šolanja so zato potekala v popolnoma slovenskem okolju. Njegova ime in priimek sta bila v teh letih *Sergij Bonač*. Prav na njegov 16. rojstni dan, tj. 26. oktobra 1954, je bil Trst uradno priključen Italiji. V svojih pripovedovanjih se je večkrat spomnil tega dogodka, kako se je kot mladenič ob tej priložnosti pripeljal v mesto s svojim motorjem in se na tržaškem Velikem trgu (Piazza grande), kasnejšem Piazza dell'Unità d'Italia, pridružil praznovanju italijanske večine tržaškega prebivalstva.

V družinskem krogu so govorili v dveh jezikih in dveh narečjih, seveda z različnimi konaminacijami: poleg knjižne slovenščine in italijanščine, ki sta bili povezani s šolo in javnim življenjem, so se družinski člani sporazumevali še v lokalnem kraškem narečju in tržaščini. Vse to je prispevalo k ustvarjanju zelo zapletene in bogate kulturne ter jezikovne identitete bodočega profesorja, ki je bila hkrati slovenska, italijanska, tržaška in kraševska. Vsemu temu pa se je zaradi osebne zavzetosti kasneje pridružilo še veliko zanimanje in navdušenost za germanski svet, ki je bil prav tako močno navzoč v tržaško-habsburškem kulturnem tkivu. Čeprav so se kasneje v življenju vse te njegove raznotere duše včasih pokazale v medsebojno nasprotujočih si aspektih, pa se niso nikoli znašle v zaresnem konfliktu. Prav nasprotno, omogočile so mu, da je razvil evropsko identitetno zavest v sodobnem smislu, ki se je izražala predvsem v njegovem ironičnem in ostrom zavračanju rigidno pojmovanih identitet, različnih vrst nacionalizmov ter vsakršnega nacionalnega, političnega ali verskega ekstremizma.

Potem ko je l. 1960 končal srednjo šolo na Državnem tehničnem zavodu Žiga Zois v Trstu, je začel pridobivati prve delovne izkušnje, hkrati pa tudi potovati po Avstriji, Jugoslaviji in Franciji, pri čemer se je preskusil celo kot športnik, saj je igral v napol poklicnih nogometnih klubih. Toda zanimanje za intelektualno delo, ki se je kazalo že v njegovih tržaških letih, je na koncu prevladalo nad ljubeznijo do športa: 1962. se je preselil v Benetke in se vpisal na ugledno fakulteto za tuje jezike Facoltà di Lingue e letterature straniere Ca' Foscari. Osem let kasneje je na njej diplomiral z nalogo, posvečeno ruski literarni avantgardni skupini Pereval.

Leta 1965 je Bonazza v Moskvi obiskoval poletni tečaj ruskega jezika, a bolj kot Rusiji in njeni književnosti je njegovo zanimanje veljalo germansko-slovanskemu svetu, v katerem je videl kulturni ideal in vez s svojimi lastnimi družinskimi koreninami. Še pred koncem študija v Benetkah se je leta 1966 napotil na Dunaj na študij slavistike na eni zgodovinsko najpomembnejših kateder za ta predmet. V avstrijski prestolnici, ki je postala njegova druga oziroma tretja domovina, se je njegov intelektualni in znanstveni razvoj razcvetal: spoznal je nekatere izmed svojih bodočih najboljših in najpomembnejših prijateljev, med katerimi izstopata muzikolog Enzo Restagno in arhitekt Boris Podreka (Podrecca), tudi sam tržaški Slovenec, ter svojo bodočo ženo. Tudi v dunajskem obdobju je znova veliko potoval, bodisi iz študijskih namenov bodisi zaradi preprostega veselja nad spoznavanjem novih krajev. V teh letih je obiskal obe Nemčiji, Jugoslavijo, Poljsko in Češkoslovaško. Avgusta 1968 se je mudil v Pragi, kjer se udeležil VI. kongresa Mednarodnega komiteja slavistov (MKS). Po dunajskih študijskih letih postane njegov najljubši medij nemščina. Pod mentorstvom Josipa Hamma leta 1977 magistrira z briljantnim zagovorom svojega dela *Russland unter Ivan IV. Ein unbekannter Bericht aus der Mitte des 16. Jahrhunderts*. Prav Hamm je zaslužen za to, da je skupaj s Františkom Václavom Marešem mladega raziskovalca vpeljal v najpomembnejše kroge srednjeevropske slavistike in ga spodbujal k raziskovalnemu delu.¹

Leta 1970 se je Sergio Bonazza preselil v Bocen, kjer je bil do 1979. zaposlen kot učitelj na srednji šoli z nemškim učnim jezikom. V tem obdobju se je posebno posvečal arhivskemu delu in prišel do pomembnih odkritij, med drugim v zvezi s filološko zgodovino glagolskega spomenika *Glagolita Clozianus*. Ob proučevanju tega dokumenta (nekoč v lasti grofa Parideja Cloza iz Trenta) je Bonazza rekonstruiral odnose med filologoma milanskim grofom Carlom Ottavio Castiglionijem in dvornim knjižničarjem Jernejem Kopitarjem, ki sta prva opisala stari rokopis. Prav proučevanju Kopitarja je namenil največ raziskovalne pozornosti, zato je pozneje postal tudi njegov največji poznavalec. S temi študijami se je Bonazza bližal jedru enega temeljnih vprašanj v zgodovini slavistike o tem, ali je glagolica starejša od cirilice. Dilema, ki je bila dolgo v središču razpravljanja med Dobrovským in Kopitarjem, se je dokončno razrešila šele po Kopitarjevi smrti, in sicer v korist glagolice, do njenega zaključka pa sta prišla Kopitarjev učenec Franc Miklošič (ki je tudi podedoval njegov arhiv) in Pavol Jozef Šafarík. Bonazzovo raziskovanje osvetljuje odločilne podrobnosti o debati Dobrovský-Kopitar, zlasti pa dokazuje, da je slovenski filolog ob študijah o *Clozianusu* že zbral glavne indicije o predhodnosti glagolice, ki jo je že sam določil kot prvo slovansko abecedo. Zgolj filološka previdnost mu je branila, da bi svoje ugotovitve objavil, še preden bi zanje zbral dovolj neizpodbitnih dokazov. A ne le to: ko je Bonazza kot prvi proučeval dopisovanje med Kopitarjem in Castiglionijem, je pri analizi redkih še razpoložljivih spisov s področja slavistike prišel do celo presenetljivejšega odkritja. Milanskemu jezikoslovcu je namreč uspelo kljub bornemu, osnovnemu slavističnemu znanju v dokumentu *Glagolita Clozianus* sprevideti iste značilnosti, ki so takoj zatem pritegnile Kopitarjevo pozornost. To pomeni, da je Castiglioni prišel do odločilnih sklepov, ki so bili sicer šele na ravni hipotez, celo pred samim Kopitarjem! Ta odkritja, ki jih je s potrebnimi dokazi podkrepil šele slovenski slavist, so tako osvetlila neko do tedaj neznano (čeprav postransko) vlogo italijanske filologije v pionirski fazi slavistike.

Bonazzove prve publikacije so bile posledično povezane s to tematiko. Med letoma 1973 in 1974² so jih objavljale ugledne revije, kot so *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, *Ricerche Slavistiche* in *Zbornik Matice Srpske za slavistiku*. V naslednjih letih je še naprej razvijal temo, ki jo je postopoma širil na druge tematike in osebnosti (od središčnih do bolj obrobnih) s področja

¹ Glede dunajske slavistične šole v letih Bonazzovega študija glej Vintr 1982: 145–50; Hafner 1999: 41–51; Katičič 2004: 195–201; Jembrih 2007.

² S. Bonazza, Aus der Korrespondenz Andreas Di Pauli (Beitrag zur Clozianus-Forschung), *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, XIX, 1973, 7–13; Isti, Una corrispondenza inedita di B. Kopitar con il conte P. Cloz, *Ricerche Slavistiche*, XX–XXI (1973–1974), 205–25; Isti, Kopitarjevo dopisovanje z Antoninom Bočkom, *Зборник Матице Српске за славистику*, 1974, 6, 156–66.

zgodovine slavistike.³ Arhivske raziskave so ga napeljale k temu, da se je raziskovalno posvetil Jerneju Kopitarju in njegovim korespondenčnim odnosom s stotinami dopisnikov. Njegovo drugo raziskovalno področje pa se je osredotočalo na opredeljevanje prvih, takrat večinoma nepoznatih zarodkov slovanske filologije v italijanskem območju. V svojih delih se posveča Angelu Maiu, Francescu Marii Appendiniju in nekaterim drugim, manj znanim osebnostim (prim. Aloe 2019: 25–38).⁴

Ravno slednje študije so pripomogle, da se je Bonazza, ki je bil sicer v glavnem povezan z nemško govorečimi slavističnimi krogi, končno začel uveljavljati tudi v Italiji. Na žalost je tukaj tudi pogosto naletel na težave, saj si je zaradi svoje neobičajne izobrazbe in naklonjenosti nemški kulturi med nekaterimi italijanskimi kolegi pridobil sloves nenavadnega in ekscentričnega strokovnjaka. Po drugi strani pa so taisti očitki ter Bonazzov družabni in nonkonformistični značaj botrovali temu, da si je v rojstni domovini začel pridobivati spoštovanje in prijateljstva vse večjega števila kolegov. Dokončno sprejetost v italijansko slavistiko potrjuje njegova udeležba na Kongresu slavistov MKS I. 1978 v Zagrebu, kjer je nastopal kot član italijanske delegacije.

Ob koncu 70. in v prvi polovici 80. let je Bonazza redno zahajal v ekskluzivni slavistični krog slovenskega mecena in založnika Rudolfa Trofenika (1911–1991) v Münchnu (prim. Bernik 1991: 1–2; Bartl idr.: 2005). Prav Trofenik ga je spodbujal, da je objavil svojo edino monografijo *Bartholomäus Kopitar, Italien und der Vatikan* (München, Verlag Dr. Dr. Rudolf Trofenik, 1980). Z njo je tako še dodatno utrdil svoj sloves strokovnjaka za zgodovino slavistike.

Leto pred njenim izzidom, l. 1979, se je za Sergia Bonazzo začela nova poklicna pot. Na Univerzi v Neaplju L'Orientale je namreč nastopil kot pogodbeni profesor (zunanji predavatelj) slovenskega jezika in književnosti in tam ostal vse do l. 1983. Žal je potres, ki je novembra 1980 opustošil Neapelj in celo deželo Kampanijo, za nekaj naslednjih let zaprl tudi vrata L'Orientale. V tem času, ko so bile prekinjene didaktične dejavnosti, je Bonazza prejel štipendijo na univerzi v Bonnu (Humboldt-Universität, Bonn), hkrati pa začel predavati slovansko filologijo na univerzi v Veroni. Tako je postala Verona skupaj s Trstom, Dunajem in Bocnom zanj še ena nova mala domovina, v kateri se je skoraj v celoti odvilo njegovo poklicno življenje univerzitetnega

³ Med drugimi naj opozorimo na članke: S. Bonazza, Jernej Kopitar – his place in slovene cultural history, v: R. L. Lenček, H. R. Cooper (ur.), *To honor Jernej Kopitar, 1780-1980*, Ann Arbor 1982 (Papers in Slavic philology, 2), 179–83; Isti, F. Miklosichs wissenschaftliche Anfänge und Kopitars Erbe, v: D. Medaković idr. (ur.), *Pontes Slavici*. Festschrift für Stanislaus Hafner zum 70. Geburtstag, Graz 1986, 59–70; Isti, Bartholomäus Kopitar: Versuch einer kritischen Würdigung, *Die Welt der Slaven* XV, 1995, 2, 285–303; Isti, Auseinandersetzung über die Grossmährenfrage zwischen Dobrovský und Kopitar, v: A. Alberti (ur.), *Contributi italiani al XIII Congresso Internazionale degli Slavisti*, Pisa 2003 (ponatis Firenze 2014), 627–41; Isti, Ivan Feretić und der Glagolita Clozianus, v: M.-A. Dürrigl idr. (ur.), *Glagoljica i hrvatski glagolizam*, Zagreb, Krk 2004, 113–21.

⁴ S. Bonazza, Carlo Ottavio Castiglioni und der Glagolita Clozianus, v: F. V. Mareš idr. (ur.), *Bereiche der Slavistik* (Festschrift zu Ehren von Josip Hamm), Wien 1975, 17–23; Isti, Gli esordi della filologia slava in Italia, *Europa Orientalis*, I, 1982, 77–81; Isti, Il Mai, il mondo slavo e la Germania, v: D. Rota (ur.), *Angelo Mai e la cultura del primo Ottocento*, Bergamo 1985, 173–89; Isti, Kopitar als Vermittler zwischen Jacob Grimm und Italien, v: П. Ивић (ur.), *О двестагодишњици Јакоба Грима / Zur Zweihundertjahrfeier von Jacob Grimm*, Београд 1988 (Научни скупови Српске академије наука и уметности, XL; Одељење језика и књижевности, 8), 215–32; Isti, Il carteggio Pavel Josef Šafařík – Giuseppe Valentinelli, v: G. Brogi Bercoff idr. (ur.), *Filologia e letteratura nei paesi slavi*. Studi in onore di Sante Graciotti, Roma 1990, 661–68; Isti, Literarische Beziehungen zwischen Sigismund Zois und Francesco Maria Appendini, v: M. Okuka idr. (ur.), *Germano-Slavistische Beiträge*, Festschrift für Peter Rehder zum 65. Geburtstag, München 2004, 335–48; Isti, Die Slavistik in Italien im Rahmen ihrer Entwicklung in verschiedenen Imperien, v: S. Aloe (ur.), *Lo sviluppo della slavistica negli imperi europei = Развитие славяноведения в европейских империях*. Atti del convegno internazionale della Commissione per la Storia della Slavistica dell'MKS = Материалы Международной конференции Комиссии по Истории Славистики при МКС, Milano 2008, 125–46.

profesorja: začel je kot pogodbeni predavatelj, 1985. pa je napredoval v izrednega profesorja slovanske filologije. Samo dve leti pozneje postane še redni profesor na univerzi v Vidmu, kjer se je pravkar ustanavljala stolica za slovenistiko, prva tovrstna zunaj meja Slovenije (Horvat 1987; Petaros 1987: 11). Ustanovitev videmske katedre je vzbudila nenadno in veliko mednarodno pozornost (vsekakor večjo od pričakovane), še posebej s strani slovenskih univerzitetnih vrhov. Morda je bil ravno to eden od ključnih razlogov (skupaj z Bonazzovim odklonilnim odnosom do uradnosti in formalnosti), da se je po šele treh letih redne profesure (1987–1990) samoiniciativno vrnil v Verono.⁵ Njegova odločitev je bila seveda sporna, saj se je skupaj z njegovim odhodom z videmske univerze na njej izgubila tudi katedra za slovenistiko. Pri tem ne moremo mimo dejstva, da sta bila slovenski jezik in lingvistika v Bonazzovi izobrazbi in znanstveni karieri ves čas le stranska predmeta. Drugače je bilo s slovensko književnostjo in kulturno zgodovino, ki sta bili v središču njegovih interesov. Pa vendar tudi ti ne ekskluzivno, ne glede na to, da jima je posvetil pomemben korpus razprav s pretežno slovenističnim vprašanjem. O tem med drugim pričuje njegovo sodelovanje s Society for Slovene Studies pod vodstvom Rada L. Lenčka pri Columbia University ter gesla glavnih slovenskih biografskih slovarjev, ki so mu posvečena (Jevnikar 1992; Mikhailov 2002: 17–18; Zoltan 2018: 120–21).⁶

Z nič kaj manjšo zavzetostjo se je Bonazza ukvarjal tudi z drugimi raziskovalnimi področji, od srbokroatistike, z razpravami o Vuku Karadžiću, Dositeju Obradoviću, Niccolòju Tommaseu, Vatroslavu Jagiću,⁷ do starejših obdobij slavistike, s posebnim ozirom na glagolsko pisavo in spomenike v hrvaškem, slovenskem in furlanskem okviru;⁸ veliko pozornosti je namenil tudi zgodovini nemške in italijanske slavistike,⁹ avstroslavizmu, ki ga je na novo ovrednotil v svojem ideološko-kulturnem aspektu ob primerjavi s češkim in ruskim.¹⁰ Posebno zanimivi so njegovi

⁵ Sam Bonazza mi [S. A.] je večkrat zaupal, da so mu predstavniki SAZU predlagali izvolitev za člana Akademije, vendar pod pogojem, da bi privolil v »vrnitev« priimka v »prvotno« slovensko obliko, namreč Bonač; pogoj pa je odločno zavrnil, saj je poudaril, da je izvirna različica imena italijanska, ne pa slovenska.

⁶ Med slovenističnimi prispevki naj tu navedemo sledeče: S. Bonazza, Le letterature slave della monarchia asburgica e quella austriaca del XIX secolo, v: J. Křesálková (ur.), *Mondo slavo e cultura italiana*, Roma 1983, 38–54; Isti, Slovenistica, v: G. Brogi Bercoff idr. (ur.), *La slavistica in Italia. Cinquant'anni di studi (1940-1990)*, Roma 1994, 377–99; Isti, Echi del Barocco nella cultura letteraria slovena, v: G. Brogi Bercoff (ur.), *Il Barocco letterario nei paesi slavi*, Roma 1996, 77–89; Isti, La periodizzazione della letteratura slovena, v: G. Brogi Bercoff (ur.), *Le letterature dei paesi slavi: storia e problemi di periodizzazione*, Milano 1999, 109–18; Isti, *Krst pri Savici* in vprašanje Prešernove ideološke orientacije, v: M. Juvan (ur.), *Romantična pesnitev*, Ljubljana 2002 (Obdobja, 19), 83–92; Isti, Ideološki vidiki slovenskega romana v 19. stoletju, v: M. Hladnik (ur.), *Slovenski roman*, Ljubljana 2003 (Obdobja, 21), 11–17.

⁷ S. Bonazza, Recepcija Vuka S. Karadžića u Italiji, v: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 485–500; Isti, Vuk Stef. Karadžić und der Austroslavismus, *Europa Orientalis*, VII, 1988, 361–71; Isti, Доситеј Обрадовић и италијанска култура, u: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, XIX, 1989, 2, 317–28; Isti, Южнославянска проблематика в журнале Ватрослава Јагича „Archiv für slavische Philologie“, *Славяноведение*, 2002, 4, 43–56; Isti, Никола Томазео, истраживач српске књижевности, v: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32/2, Београд 2004, 395–409; Isti, Dositej Obradović u zapisima policije u bečkim arhivima, v: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 38/2, Београд 2008, 505–13; in še drugi.

⁸ S. Bonazza, Glagolica na Tržaškem, Goriškem in Čedajskem, *Goriški letnik*, IV–V (1977–1978), 103–16; Isti, Die westliche Ausdehnung der glagolitischen Schrift, *Münchener Zeitschrift für Balkankunde*, II, 1979, 1–17; Isti, Vatroslav Oblak und die Frage der glagolitischen Schrift bei den Slovenen, v: H. Miklas (ur.), *Glagolitica. Zum Ursprung der slavischen Schriftkultur*, Wien 2000, 33–42.

⁹ Poleg že navedenih razprav glej tudi S. Bonazza, Mythen und Tatsachen über die Rolle der slawischen Gemeinsamkeit in der Geschichte der Slavistik, v: S. Bonazza, G. Brogi Bercoff (ur.), *L'idea dell'unità e della reciprocità slava e il suo ruolo nello sviluppo della slavistica = Идея славянской взаимности и ее роль в развитии истории славистики*, Roma 1994, 27–37.

¹⁰ Glej posebno: S. Bonazza, Austro-Slavism as the motive of Kopitar's work, *Slovene studies*, V, 1983, 155–64, poleg drugih del, posvečenih Kopitarju, Vuku in Jánu Kollárju.

prispevki o Primožu Trubarju in protestantizmu v slovanskih deželah.¹¹ V zvezi s tem obdobjem velja posebej izpostaviti njegove arhivske raziskave o Petru Kupljeniku ter študije o Trubarjevi povezavi z italijansko reformacijo in o Gregoriju Alasii da Sommaripa. Čeprav so Bonazzovi slovenistični interesi veljali v prvi vrsti Jerneju Kopitarju in reformaciji, je treba poudariti, da seže paleta njegovih specifično slovenističnih študij na različna področja, od slovensko-nemško-italijanske komparatistike (z razpravami o Dantejevi percepciji v Sloveniji; prisotnosti italijanske kulture na Slovenskem med 17. in 18. stoletjem; posredniški vlogi slovenskih pisateljev med italijansko in nemško kulturo) do periodizacije slovenske književnosti; od Prešernovega *Krsta pri Savici* do sodobne književnosti in njenega posredovanja italijanskim bralcem (italijanski enciklopedični gesli o Dragu Jančarju in Danetu Zajcu).

Nedvoumno je, da tako širok spekter zanimanj sam po sebi kliče tudi obsežen splet mednarodnih akademskih odnosov. Ob italijanskih in dunajskih slavističnih krogih je bil Bonazza od leta 1980 »doma« tudi v Münchnu, Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Pragi in Moskvi. Od začetka 90. let je bil izjemno dejaven v okviru komisije MKS za zgodovino slavistike, ki ji je od l. 1992 predsedovala Giovanna Brogi Bercoff, Bonazza pa je bil takrat njen tajnik. Komisija je bila izredno aktivna in je v več kot dvajsetih letih organizirala številne kongrese, študijske dneve in izjemno pomembne tematske publikacije z zgodovinskega področja.¹² Leta 2011 je predsedovanje komisije prevzel sam Sergio Bonazza, ki je imel ta položaj tudi na XV. kongresu slavistov v Minsku (2013) in vse do odstopa iz komisije l. 2016.

Bonazza se je upokojil l. 2010, pred tem pa je nekaj zadnjih let predaval kot gostujoči profesor tudi na Dunajski univerzi. Dve leti pred upokojitvijo smo mu kolegi posvetili *Festschrift*, pri kateri so sodelovali slavisti z vseh koncev Evrope (*Die slavischen Grenzen Mitteleuropas. Festschrift für Sergio Bonazza*, hrsg. von S. Aloe, München, Otto Sagner, 2008).¹³ Z raziskovalno dejavnostjo se je ukvarjal vse do svojega konca. Največ truda je vložil v monumentalno monografijo *Kopitar und Deutschland* (plod njegovega 30-letnega raziskovanja), ki zaobjema obilo neobjavljenega korespondenčnega gradiva z izredno bogatim kritičnim aparatom. Dela žal ni dokončal. Kot velik ljubitelj vlakov je tudi v zadnjih letih življenja neutrudno potoval med Bocnom, Verono, Dunajem in Trstom. Nato se je odločil za stalno naseliti na Dunaju, mestu svoje mladosti, kjer je tudi umrl.

Sergio Bonazza je bil vsestranski slavist, (pre)drzen v svojih delovnih hipotezah, hkrati pa rigorozen v proučevanju le-teh, pri čemer mu je bila v veliko pomoč njegova prodorna intuicija in prefinjen občutek za arhivsko gradivo. V okviru slovenistike in slavistike je bil domač na različnih področjih, pri čemer mu ni bila tuja niti germanistika, kar ga je dodatno delalo izjemnega. Prav temeljito poznavanje nemškega jezika in kulture mu je namreč omogočilo, da je svoje glavne razprave posvečal zgodovini slavistike na nemškem govornem območju, s posebnim ozirom na jezikoslovca Jerneja Kopitarja in njegove korespondente. Pomembne pa ostajajo tudi njegove raziskave o zgodovini italijanske slavistike, glagolski kulturi v furlanskem območju, odnosih med kulturami in književnostmi južne Slavije (slovenske, hrvaške, srbske) na eni ter italijansko in nemško kulturo na drugi strani.

Bonazza je bil radodaren človek, zaznamovali so ga prodornost, humor, radovednost in neutrudna energija. Bil je »germansko-slovanski Italijan«, ki je na izviren način, s smislom za

¹¹ S. Bonazza, The protestant movement and the question of the glagolitic alphabet in the south slavic cultural tradition, *Slovene studies*, VI, 1984, 1–2, 147–51; Isti, Il libro protestante nel bacino adriatico (XVI secolo), v: S. Graciotti (ur.), *Il libro nel bacino adriatico (sec. XV–XVIII)*, Firenze 1992, 85–97; Isti, Primož Trubar in italijanska reformacija, v: F. Jakopin idr. (ur.), 3. *Trubarjev zbornik*, Ljubljana 1996, 22–33.

¹² Za zgodovino Komisije ter podrobno bibliografijo simpozijev in zbornikov prim.: <https://slavicorumhistoria.com/commission-history>.

¹³ Tukaj je najti tudi skoraj popoln seznam njegovih publikacij (Aloe 2008: 9–20. Prim. tudi Rehder 2008: 7–8).

paradoks, v sebi združeval značilnosti vseh treh kultur, ki jim je pripadal. Bolj kot karkoli drugo bo prav ta izvorna in neponovljiva formula njegove osebnosti pustila v tistih, ki so ga poznali, občutek velike praznine.

VIRI IN LITERATURA

- Stefano ALOE, 2008: Un profilo di Sergio Bonazza ai settant'anni. *Die slavischen Grenzen Mitteleuropas. Festschrift für Sergio Bonazza*. Ur. Stefano Aloe. München: Kubon & Sagner Verlag (Die Welt der Slaven, 34). 9–20.
- Stefano ALOE, 2019: С. Алоэ, Италия в представлениях славистов XIX века. *Славяноведение* 3 [Italija v predstavitvenih predstavljajah slavistov XIX veka. *Slavjanovedenie* 3]. 25–38. [Tudi na spletu](#).
- Peter BARTL, Tatjana KOVAČ, Rudolf TROFENIK, Lucijan BRATUŠ, 2005: *Dr. Rudolf Trofenik, Slovenski založnik v Münchnu*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. [Tudi na spletu](#).
- France BERNIK, 1991: Ob osemdesetletnici dr. Rudolfa Trofenika. *Jezik in slovnost* 37/1-2. 1–2.
- Diego GON, 2004: *Il problema di Trieste, 1945-1954*. Roma: CEMISS (Supplemento all'Osservatorio Strategico, 7).
- Stanislaus HAFNER, 1999: Die Wiener Slavistik in der Europäischen Wissenschaftsgeschichte. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XLV. 41–51.
- J. HORVAT, 1987: Slovenistika ni več nekakšno »zadnje kolo« v tukajšnjem svetu. *Delo* (Književni listi) 19. november 1987.
- Zoltan JAN, 2018: Bonazza, Sergio (1938–). *Novi Slovenski biografski leksikon*, III. Ur. Barbara Šterbenc Svetina idr. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 120–21. [Tudi na spletu](#).
- Zoltan JAN, 2021: Preminil je univerzitetni profesor, cenjeni slovenist Sergio Bonazza. *Primorski dnevnik* 77/105, 5. maj 2021. 7.
- Alojz JEMBRIH (ur.), 2007: *Josip Hamm i njegovo djelo, Zbornik radova s međunarodnoga skupa u povodu obilježavanja 100. godišnjice rođenja, 2-3.XII.2005*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Martin JEVNIKAR (ur.), 1992: Bonazza, Sergio (1938–). *Primorski slovenski biografski leksikon*, XVIII, 4. knj. Nova Gorica: Goriška Mohorjeva družba. (posodobitev: Slovenska biografija 2013. [Tudi na spletu](#)).
- Radoslav KATIČIĆ, 2004: František Václav Mareš am Institut für Slavistik der Universität Wien. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* L. 195–201.
- Nikolai MIKHAILOV, 2002: Bonazza, Sergio. *Enciklopedija Slovenije*, knj. XVI. Ljubljana: Mladinska knjiga. 17–18.
- Robert PETAROS, 1987: Prof. Sergio Bonazza prvi ordinarij za slovenistiko na videmski univerzi. *Gospodarstvo*, 27. november 1987. 11.
- Peter REHDER, 2008: Zum Geleit. *Die slavischen Grenzen Mitteleuropas. Festschrift für Sergio Bonazza*. Ur. Stefano Aloe. München: Kubon & Sagner Verlag (Die Welt der Slaven, 34). 7–8.
- Josef VINTR, 1982: František Václav Mareš sexagenarius. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXVIII. 145–50.

Stefano Aloe

Università di Verona, Dipartimento di lingue e letterature straniere
(Univerza v Veroni, Oddelek za tuje jezike in književnosti)
stefano.aloe@univr.it

Maria Bidovec

Università di Napoli L'Orientale, Dipartimento di scienze umane e sociali
(Univerza v Neaplju, Oddelek za humanistične in družbene vede)
mbidovec@unior.it